<u>अस्वीकरण</u>

नेपालीमा अनुवाद गरिएको मामिलाको निर्णय पक्षहरुले आफ्नो भाषामा बुझ्नु को लागि मात्र हो। सबै व्यावहारिक र आधिकारिक उद्देश्यका लागि, फैसलाको अंग्रेजी संस्करण नै प्रामाणिक हुनेछ र कार्यान्वयनको उद्देश्यका लागि पनि अंग्रेजी भाषामा जारी भएको फैसला मान्य हुनेछ।

[२०२५] २ एस.सी.आर. ५५७ : २०२५ इनएससी २०८

के. कृष्णमूर्ति विरुद्ध आयकर उपआयुक्त
(सन् २०२५ को देवानी अपिल नं. २४११)
१३ फेब्रुअरी २०२५
[न्यायमूर्ति जे.बी. पारदीवाला र मनमोहन]

विचारणीय मामिला

यो विषय आयकर ऐन, १९६१ को धारा २७१एएए अन्तर्गत निर्दिष्ट अघिल्लो वर्षमा नखुलाइएको आयमाथि जरिवाना लगाउनेसँग सम्बन्धित छ।

शिर्षकनोट्हरु†

आयकर ऐन, १९६१ - धारा २७१एएए - खोजी सुरु भएको अवस्थामा जरिवाना - 'नखुलाइएको आय' – 'निर्दिष्ट अघिल्लो वर्ष' – 'खोजीको क्रममा फेला परेको' –अपीलकर्ताको परिसरमा खोजी र जफत गर्ने कार्य गरियो र अपीलकर्ताले निश्चित रकमको आय खुलासा गरे - आर्थिक वर्ष २०११-२०१२ को लागि अपीलकर्ता विरुद्ध धारा २७१एएए अन्तर्गत जरिवाना लगाउने आदेश पारित गरियो - आर्थिक वर्ष २०१०-२०११ को सम्बन्धमा अर्को आदेश पारित गरियो जसमा सम्पूर्ण फिर्ता गरिएको आयमा १०% को दरले जरिवाना लगाइएको थियो - न्यायाधिकरणले आर्थिक वर्ष २०१०-२०११ को सम्बन्धमा जरिवाना आदेश विरुद्धको आवेदनलाई स्वीकार गऱ्यो, अपीलकर्ताको यो भनाइलाई स्वीकार गऱ्यो कि सन् २००९-१० धारा २७१एएएको प्रयोजनका लागि 'निर्दिष्ट अघिल्लो वर्ष' हुन सक्दैन, तर आर्थिक वर्ष २०११-२०१२ को सम्बन्धमा जरिवाना आदेश विरुद्धको आवेदन अस्वीकार गऱ्यो - त्यसपछि, अपीलकर्ताको अपील पुनरावेदन न्यायाधिकरण र उच्च न्यायालयले पनि अस्वीकार गऱ्यो - वैधता:

फैसला: स्पष्टीकरण बी (ii) अनुसार, आर्थिक वर्ष २०११-१२, जुन वर्षमा खोजी गरिएको थियो, धारा २७१एएए (१) को प्रयोजनका लागि निर्दिष्ट अघिल्लो वर्ष हो - अपीलकर्ताले आर्थिक वर्ष २०११-१२ को लागि रु.२,२७,६५,५८०/- आयको रूपमा स्वीकार गरे र खोजीको क्रममा उक्त नखुलाइएको आय कसरी प्राप्त भयो भन्ने कुरालाई पनि पुष्टि गरे र ढिलो भए पनि त्यसमा ब्याज सहित कर तिरे - यसरी, धारा २७१एएए (२) मा उल्लेख गरिएका सबै सर्तहरू पूरा भए र उक्त रकममा धारा २७१एएए (१) अन्तर्गत जरिवाना लाग्दैन - यसबाहेक, 'खोजीको क्रममा फेला परेको' भन्ने अभिव्यक्ति व्यापक छ - यसको मतलब खोजीको क्रममा मूल्याङ्कनकर्ताको परिसरमा फेला परेका कागजातहरू मात्र होइन - कहिलेकाहीँ, मूल्याङ्कनकर्ताको खोजीले अर्को व्यक्तिको खोजी र/वा तेस्रो पक्षहरूको थप अनुसन्धान/सोधपुछ गराउँछ - यी सबै चरण हरू र प्राप्तिहरू 'खोजीको क्रममा फेला परेको' भन्ने अभिव्यक्ति भित्र पर्दछन् - अपीलकर्ताले यी जग्गा कारोबारहरूको कारणले गर्दा अन्य स्रोतहरूबाट प्राप्त आय शीर्षक अन्तर्गत रु.२,४९,९०,०००/- प्रस्ताव गरे, केवल मूल्याङ्कन प्रक्रियाको क्रममा, खोजीको क्रममा होइन - रु.२,४९,९०,०००/- को आय खोजीको क्रममा फेला परेको नखुलाइएको आय भएकोले - बिक्री प्रतिलिपिहरू सोसाइटीबाट सङ्कलन गरिएको, उक्त रकममा धारा २७१एएए (१) अन्तर्गत जरिवाना लाग्ने छ - साथै, उक्त रकम खोजीको क्रममा डीडीआईटी समक्ष घोषणामा स्वीकार नगरिएको तर मूल्याङ्कन प्रक्रियाको क्रममा मात्र अपीलकर्ताले खुलासा गरेको र त्यो पनि मूल्याङ्कन अधिकारीले सोसाइटीबाट बिक्री प्रतिलिपिहरू मागेपछि - धारा २७१एएए (२) मा उल्लेखित छुट आयको उक्त भागमा लागू हुँदैन - अपीलकर्ताले

रु.२,४९,९०,०००/- मा १०% को दरले जरिवाना तिर्नुपर्नेछ, सम्पूर्ण फिर्ता गरिएको आयमा होइन। [अनुच्छेद ३०-४३]

- लेखक

आयकर ऐन, १९६१ - धारा २७१एएए स्पष्टीकरण (क) - अभिव्यक्ति 'नखुलाइएको आय' – अर्थ:

फैसला: धारा २७१एएए एक जरिवाना सम्बन्धी प्रावधान हो, यसलाई कडाइका साथ व्याख्या गरिनु पर्छ - मूल्याङ्कनकर्ताले खोजीको क्रममा केही नखुलाइएको आय समर्पण गरेको तथ्य वा समर्पण खोजीको क्रममा रेकर्ड गरिएका बयानहरूबाट उत्पन्न भएको तथ्य जरिवाना लगाउन पर्याप्त छैन - मूल्याङ्कन अधिकारीले उक्त स्पष्टीकरणमा उल्लिखित पूर्वशर्त पूरा गर्नुपर्ने दायित्व हुन्छ, मूल्याङ्कनकर्तामाथि जरिवाना लगाउनु अघि - यसरी, मूल्याङ्कन अधिकारीले निर्दिष्ट अघिल्लो वर्षको नखुलाइएको आय खोजीको क्रममा वा खोजीको परिणाम स्वरूप फेला परेको थियो भनेर प्रदर्शन र प्रमाणित गर्नु अनिवार्य छ। [अनुच्छेद ३४, ३५]

आयकर ऐन, १९६१ - धारा २७१एएए स्पष्टीकरण (ख) - अभिव्यक्ति 'निर्दिष्ट अघिल्लो वर्ष' – अर्थ। [अनुच्छेद ३६]

आयकर ऐन, १९६१ - धारा २७१एएए - व्याख्या - स्पष्ट पारिएको। [अनुच्छेद २९-३६]

उद्धृत मामिलाहरू

अजय कुमार सूद इन्जिनियर्स र कन्ट्राक्टर्स के एन काण्डला र कं. विरुद्ध डीसीआईटी, मानु/आईजी/००९५/२०२४; दिलीप एन. श्रोफ विरुद्ध सीआईटी [२००७] ७ एससीआर ४९९ : (२००७) ६ एससीसी ३२९; डीसीआईटी विरुद्ध आर्यन माइनिङ र ट्रेडिङ कर्पोरेशन लिमिटेड, २०१९ एससीऑनलाइन आईटीएटी ४६४९; पीसीआईटी विरुद्ध अमूल गगरानी, आईटीए नं. २०१८ को १२५१ मिति २४ जुलाई, २०२४; सोम राज र अन्य विरुद्ध हरियाणा राज्य र अन्य [१९९०] १ एससीआर ५३५ : (१९९०) २ एससीसी ६५३ - सन्दर्भित।

उद्धृत पुस्तकहरू र पत्रिकाहरू

चतुर्वेदी र पिथिसारियाको आयकर कानून सातौं संस्करण – सन्दर्भित।

ऐनहरूको सूची

आयकर ऐन, १९६१।

मुख्य शब्दहरूको सूची

जरिवाना लगाउने; नखुलाइएको आय; निर्दिष्ट अघिल्लो वर्ष; खोजी सुरु भएकोमा जरिवाना; खोजी र जफत गर्ने कार्य; जरिवाना आदेश; मूल्याङ्कन आदेश; सोसाइटीबाट सङ्कलन गरिएका बिक्री प्रतिलिपिहरू; सोसाइटीबाट बिक्री सङ्कलन गर्नुपर्ने कारण; अभिव्यक्ति 'खोजीको क्रममा फेला परेको'; अनुसन्धान/सोधपुछ; जरिवाना प्रावधान; कडा व्याख्या।

मामिला उत्पन्न भएको

देवानी पुनरावेदन क्षेत्राधिकार: सन् २०२५ को देवानी अपिल नं. २४११ उच्च न्यायालय कर्नाटक, बेङ्गलुरुको मिति ०२.०८.२०२२ को फैसला र आदेशबाट सन् २०१७ को आईटिए नं. १२५

पक्षहरूका लागि उपस्थिति

समीर अभ्यंकर, राहुल कुमार, आकाश ठाकुर, सार्थक डोरा, सुश्री आयुषी बंसल, आर्यन श्रीवास्तव, अमिश टंडन, अधिवक्ताहरू अपीलकर्ताको तर्फबाट।

एन वेंकटरमण, ए.एस.जी., राजबहादुर यादव, एच आर राव, तेजस पटेल, मोहम्मद अखिल, सुश्री प्रियदर्शिनी प्रिया, एस ए हसीब, नवंजय महापात्रा, सुश्री किरण बाला सहाय, अधिवक्ताहरू उत्तरदाताको तर्फबाट।

सर्वोच्च न्यायालयको फैसला/आदेश

फैसला

मनमोहन, जे.

१. अनुमति प्रदान गरियो।

२. कर्नाटक उच्च न्यायालय, बेङ्गलुरुले सन् २०१७ को आईटिए नं. १२५ मा मिति ०२ अगस्ट, २०२२ मा दिएको फैसला र आदेशलाई चुनौती दिँदै प्रस्तुत अपील दायर गरिएको छ, जसमा उच्च न्यायालयले आयकर ऐन, १९६१ (छोटकरीमा 'ऐन १९६१') को धारा २६०ए अन्तर्गत अपीलकर्ताले दायर गरेको अपीललाई खारेज गऱ्यो।

तथ्यहरू

३. प्रस्तुत अपीललाई उत्पति दिने तथ्यहरू यस प्रकार छन्: श्री हाशिम मूसा र अपीलकर्ता तथा श्री सुरेन्द्र रेड्डी बीच मिति १९ जनवरी, २००९ मा जग्गा खरिदकर्ताहरू, अर्थात् अपीलकर्ता र श्री सुरेन्द्र रेड्डीबाट निश्चित मूल्यमा जग्गाहरू खरिद गर्नका लागि एक समझदारी पत्र ('एमओयू') मा हस्ताक्षर गरियो। यस एमओयूको धारा १० अनुसार, जग्गाधनीहरूबाट श्री हाशिम मूसा/उनका मनोनीत व्यक्तिहरूलाई जग्गा हस्तान्तरणको व्यवस्था मिलाउनका लागि खरिदकर्ताहरूलाई रु.१०,००,०००/- (दश लाख रुपैयाँ मात्र) भुक्तानी गरियो। धारा ११ अन्तर्गत प्रतिपूर्ति बाहेक, यस एमओयू अन्तर्गत कुनै भुक्तानीको कल्पना गरिएको थिएन।

४. श्री हाशिम मूसा र स्पेस एम्प्लोइज को-अपरेटिभ सोसाइटी लिमिटेड (छोटकरीमा 'सोसाइटी') बीच मिति २६ सेप्टेम्बर, २००९ मा एउटा कारोबार भएको थियो। यस कारोबारको लागि जग्गा खरिद गर्न सहज बनाउन अपीलकर्ताले श्री हाशिम मूसासँग मिति १९ जनवरी, २००९ को एमओयूमा हस्ताक्षर गरेका थिए।

५. ऐन १९६१ को धारा १३२ अन्तर्गत मिति २५ नोभेम्बर, २०१० मा अपीलकर्ताको परिसरमा खोजी र जफत गर्ने कार्य गरियो। मूल्याङ्कन आदेश मिति १५ मार्च, २०१३ को अनुच्छेद ४ मा अभिलेख गरिए अनुसार, अपीलकर्ताले खोजी र जफतको परिणाम स्वरूप रु.२,२७,६५,५८०/- (दुई करोड सत्ताइस लाख पैंसठ्ठी हजार पाँच सय अस्सी रुपैयाँ मात्र) को आय खुलासा गरे।

६. ऐन १९६१ को धारा १४२(१) अन्तर्गत २१ अगस्ट, २०१२ मा अपीलकर्तालाई मूल्याङ्कन वर्ष (एवाई) २०११-२०१२ को लागि आयको फिर्ताको लागि बोलाउँदै सूचना जारी गरियो। अपीलकर्ताले ०५ नोभेम्बर, २०१२ मा आफ्नो आयको फिर्ता दायर गरे। अपीलकर्ताले अघिल्लो वर्ष (पीवाई) २०१०-२०११, एवाई २०११-२०१२ सँग सम्बन्धित रु.४,७७,११,३३०/- (चार करोड सतहत्तर लाख एघार हजार तीन सय तीस रुपैयाँ मात्र) को कुल आय फिर्ता गरे। यो उल्लेखनीय छ कि ऐन १९६१ को धारा १३९(१) अनुसार एवाई २०१०-२०११ को लागि आयको फिर्ता दायर गर्ने अन्तिम मिति ३१ जुलाई, २०१० मा समाप्त भएको थियो।

७. उत्तरदाताले एवाई २०११-२०१२ सँग सम्बन्धित पीवाई २०१०-२०११ को लागि १५ मार्च, २०१३ मा मूल्याङ्कन आदेश जारी गऱ्यो। मूल्याङ्कन गरिएको कुल आय रु.४,७८,०२,६१६/- (चार करोड अठहत्तर लाख दुई हजार छ सय सोह्र रुपैयाँ मात्र) थियो। मूल्याङ्कन आदेशको सम्बन्धित अंश, जसले अन्तिम रूप प्राप्त गरेको छ, यहाँ तल पुन: उत्पादन गरिएको छ:-

"४. <u>खोजी कार्यवाहीको क्रममा डीडीआईटी (जाँच) समक्ष घोषणा</u>:

४.१. स्पेस एम्प्लोइज को-अपरेटिभ आवास सोसाइटी लिमिटेडले श्री हाशिम मूसासँग २६-०९-२००९ मा १२० एकड (जसलाई पछि १५० एकडसम्म विस्तार गरियो) जग्गा रु.७४,२६,९८०/- प्रति एकडका दरले अधिग्रहण गर्नका लागि एमओयूमा हस्ताक्षर गऱ्यो। सोसाइटीले श्री मूसालाई दर्ता गरिएको जग्गाको लागि रु.७३,२६,९८०/- प्रति एकड भुक्तानी गर्नेछ र बाँकी रु.१ लाख प्रति एकड संयुक्त एस्क्रो खातामा जम्मा गरिनेछ जबसम्म १२० एकड जग्गा सोसाइटीको नाममा दर्ता हुँदैन।

४.२. सोसाइटीको लागि जग्गाहरू खरिद गर्न, श्री हाशिम मूसाले श्री के. कृष्णमूर्ति र पी. सुरेन्द्र रेड्डीसँग १९-०१-२००९ मा रु.७०,००,०००/- प्रति एकडका दरले जग्गाहरू खरिद गर्नका लागि एमओयूमा हस्ताक्षर गरेका थिए।

४.३. तपाईंको मामिलामा खोजी कार्यको परिणाम स्वरूप, मूल्याङ्कनकर्ताले डीडीआईटी (जाँच) समक्ष आर्थिक वर्ष २०१०-११ र २०११-१२ को लागि आय स्वीकार गरेका थिए:

आर्थिक वर्ष २०११-१२ को लागि आर्थिक वर्ष २०१०-११ मा दर्ता भएको कुल क्षेत्र ४१ एकड र ३६ गुन्टा रकम (रुपैयाँमा)
अन्य स्रोतहरूबाट खुद आय २,२७,६५,५८०

"५. *<u>श्री शरब रेड्डी र एनएचआर प्रसाद रेड्डीको स्वामित्वमा रहेको जग्गाको कारोबार:</u>*

५.१. श्री कृष्णमूर्ति र श्री आनन्द रेड्डीले १६.२५ एकड जग्गाहरू, जुन श्री एनएचआर प्रसाद रेड्डी र श्री शरब रेड्डीको नाममा छन्, सोसाइटीको नाममा हस्तान्तरण गरेका छन्।

५.२. सोसाइटीबाट सङ्कलन गरिएका बिक्री प्रतिलिपिहरूको आधारमा, यो देखियो कि श्री एन.एच.आर. प्रसाद रेड्डीले ७ एकड र ३६ गुन्टा जग्गा सोसाइटीलाई बेचे र कुल बिक्री मूल्य रु.४,३४,५०,०००/- प्राप्त गरे। त्यसैगरी, उनका भाइ श्री एन.एच.शरबा रेड्डीले १० एकड र ३३ गुन्टा जग्गा सोसाइटीलाई बेचे र बिक्री मूल्य रु.५,९५,३७,५००/- प्राप्त गरे। समग्रमा उनीहरूले १८ एकड र २९ गुन्टा जग्गा बेचे र कुल बिक्री मूल्य रु.१०,२९,८७,५००/- प्राप्त गरे। उनीहरूले प्राप्त गरेको मूल्य प्रति एकड रु.५५,००,०००/- हुन आउँछ।

५.३. यद्यपि, मूल्याङ्कनकर्ताले यो स्वीकार गरेका थिए कि उनले कारोबार गरेका थिए र श्री एनएचआर प्रसाद रेड्डी र शरब रेड्डीलाई वैकल्पिक जग्गाहरू दिने वाचा गरेका थिए, उनले डीडीआईटी (जाँच) समक्ष यस सम्बन्धमा कुनै आय प्रस्ताव गरेका थिएनन्। मूल्याङ्कनकर्ताले मूल्याङ्कन कार्यवाहीको क्रममा अन्य स्रोतहरूबाट प्राप्त आय (अधिकारहरूको हस्तान्तरणबाट आय) शीर्षक अन्तर्गत रु.२,४९,९०,०००/- प्रस्ताव गरेका छन्, जुन उनले दाजुभाइहरूको तर्फबाट अधिग्रहण गरेको जग्गाको लागत र सोसाइटीलाई हस्तान्तरण गरिएको जग्गाको लागत बीचको भिन्नता हो।"

(जोड दिइएको)

८. मिति ३० सेप्टेम्बर, २०१३ मा, ऐन १९६१ को धारा २७१एएए अन्तर्गत अपीलकर्ता विरुद्ध एवाई २०११-२०१२ को लागि जरिवाना लगाउने आदेश पारित गरियो। उत्तरदाताले अपीलकर्तालाई ऐन १९६१ को धारा २७१एएए (२) अनुसार कारण देखाउ सूचना प्राप्त गरेपछि कर र जरिवानाको भुक्तानी नगरेको र प्राप्त सम्पूर्ण आयलाई नखुलाइएको आय मानेर जरिवाना लगाए।

९. सोही दिन, ऐन १९६१ को धारा २७१एएए अन्तर्गत एवाई २०१०-२०११ को सम्बन्धमा अर्को जरिवाना आदेश पारित गरियो। सम्पूर्ण फिर्ता गरिएको आय अर्थात् रु.४,७८,०२,६१६/- (चार करोड अठहत्तर लाख दुई हजार छ सय सोह्र रुपैयाँ मात्र) मा १०% (दश प्रतिशत) को दरले जरिवाना लगाइयो, जुन रु.४७,८०,२६१/- (सत्चालीस लाख अस्सी हजार दुई सय एकसठ्ठी रुपैयाँ मात्र) हुन आउँछ।

१०. सीआईटी (अपील्स)-४ बैंगलोरले एवाई २०१०-२०११ को सम्बन्धमा मिति ३० सेप्टेम्बर, २०१३ को जरिवाना आदेश विरुद्ध दायर गरिएको आईटिए संख्या ११९ लाई अनुमति दियो, अपीलकर्ताको यो भनाइलाई स्वीकार गर्दै कि २००९-१० ऐन १९६१ को धारा २७१एएए को प्रयोजनका लागि 'निर्दिष्ट अघिल्लो वर्ष' हुन सक्दैन र अवलोकन गर्दै:-

"५.१ यो मामिलाको तथ्यहरूबाट स्पष्ट छ कि एवाई २०१०-११ को लागि जरिवाना लगाउन सकिँदैन र एओको कारबाही खारेज गरियो।"

११. एवाई २०११-२०१२ को सम्बन्धमा मिति ३० सेप्टेम्बर, २०१३ को जरिवाना आदेश विरुद्ध दायर गरिएको आईटिए संख्या १२० लाई भने ऐन १९६१ को धारा २७१एएए (२) मा मात्र भर परेर अस्वीकार गरियो:

"८. एवाई २०११-१२ को लागि जरिवानाको सम्बन्धमा, यो स्पष्ट छ कि धारामा विद्यमान आधारभूत सर्त पूरा भएको छैन, अर्थात् मूल्याङ्कनकर्ताले एओ द्वारा निर्धारित समय सीमाको बाबजुद धारा अन्तर्गत तोकिएको दायित्व पूरा गरेका छैनन्... किनकि धारा २७१एएए को आधारभूत आवश्यकता पूरा भएको छैन, किनकि मूल्याङ्कनकर्ताले सूचनाहरू जारी गरिएपछि र पर्याप्त अवसरहरू प्रदान गरिएपछि दायित्व पूरा गरेका छैनन्। यदि मूल्याङ्कनकर्ताको भनाइलाई स्वीकार गरियो भने जरिवाना कहिल्यै लगाउन सकिँदैन र धारा २७१एएए को कुनै अर्थ हुनेछैन। यसरी, म यो ठहर गर्दछु कि मूल्याङ्कनकर्ता ऐनको धारा २७१एएए अन्तर्गत जरिवानाको लागि उत्तरदायी छन्।"

१२. आयकर पुनरावेदन न्यायाधिकरण ('आईटीएटी') ले मिति १७ अक्टोबर, २०१६ को आदेश मार्फत ऐन १९६१ को धारा २७१एएए (२) को पालना नगरेको आधारमा मिति ०४ मार्च, २०१३ को आदेश विरुद्ध अपीलकर्ताको अपीललाई अस्वीकार गऱ्यो।

१३. अपीलकर्ताले ऐन १९६१ को धारा २६०ए अन्तर्गत निम्न महत्त्वपूर्ण कानुनी प्रश्नहरूमा अपील दायर गरे:-

"१. धारा २७१एएए को उपधारा (२) मा उल्लेख गरिएका सबै तीन सर्तहरूको पालना अनिवार्य छ कि छैन?

२. ऐनको धारा २७१एएए अन्तर्गत नखुलाइएको आयको १०% जरिवाना घटाउन सकिन्छ यदि खोजीको क्रममा मूल्याङ्कनकर्ताले धारा १३२(४) अन्तर्गतको बयानमा घोषणा गरेको नखुलाइएको आयमा कर र ब्याज आंशिक रूपमा, ढिलाइका साथ पूरा गरिएको छ, ऐनको धारा २७१एएए को उपधारा (iii) मा त्यस्तो अनुपालनको लागि निर्दिष्ट अवधिको अभावमा?"

१४. मिति ०२ अगस्ट, २०२२ को फैसला मार्फत, उच्च न्यायालयले अपीलकर्ताको अपीललाई खारेज गऱ्यो। फैसलाको सम्बन्धित अंश यहाँ तल पुन: उत्पादन गरिएको छ:-

"१०. मामिलाको निर्विवाद तथ्यहरू अनुसार, मूल्याङ्कनकर्ताका लागि विद्वान अधिवक्ताका अनुसार, मूल्याङ्कनकर्ताले २,२७,६५,५८०/- को नखुलाइएको आय स्वीकार गरेका थिए र रु.४,७८,०२,६१६/- को आय देखाउँदै फिर्ता दायर गरेका थिए। मुख्य तर्क यो छ कि खोजीको क्रममा केही फेला परेन; मूल्याङ्कनकर्ताले डीडीआईटी समक्ष स्वीकार गरेको भन्दा बढी आयको स्वेच्छिक रूपमा फिर्ता दायर गरेका थिए। उनका अनुसार, मेसिनरी धारा यसरी असफल भएको छ र त्यसैले, जरिवाना लगाउन सकिँदैन।

११. ऐनको धारा २७१-एएए को उपधारा (१) यस प्रकार छ:

"मूल्याङ्कन अधिकारीले, यस ऐनको अन्य कुनै प्रावधानमा जेसुकै लेखिएको भए तापनि, निर्देशन दिन सक्छन् कि, जुन मामिलामा मिति १ जुन, २००७ मा वा पछि धारा १३२ अन्तर्गत खोजी सुरु गरिएको छ [तर मिति १ जुलाई, २०१२ अघि], मूल्याङ्कनकर्ताले जरिवानाको रूपमा, उनीद्वारा तिर्नुपर्ने करको अतिरिक्त, निर्दिष्ट अघिल्लो वर्षको नखुलाइएको आयको दश प्रतिशतको दरले गणना गरिएको रकम तिर्नुपर्नेछ।"

१२. उपधारा (२) ले यो स्पष्ट पार्छ कि उपधारा (१) लागू हुने छैन यदि त्यसमा उल्लेख गरिएका तीन सर्तहरू पूरा भएमा।

१३. स्वीकार्य रूपमा, न्यायाधिकरणले अभिलेख गरे अनुसार, तेस्रो सर्त अर्थात् करको भुक्तानी, ब्याज सहित, यदि कुनै भएमा, मूल्याङ्कनकर्ताले पूरा गरेका छैनन्।

१४. माथिको आधारमा, अपीलकर्ताले उठाएको पहिलो महत्त्वपूर्ण प्रश्न राजस्वको पक्षमा जवाफ दिइएको छ, जसमा ऐनको धारा २७१एएए को उपधारा (२) मा सबै तीन सर्तहरूको पालना अनिवार्य छ।

१५. अपीलकर्ताले जम्मा गरेको करको मात्रा अनुसार जरिवाना घटाउने सम्बन्धमा दोस्रो प्रश्न पनि मूल्याङ्कनकर्ताको विरुद्धमा र राजस्वको पक्षमा जवाफ दिइएको छ, किनकि, स्वीकार्य रूपमा, अपीलकर्ताले आय खुलासा गरेका थिएनन्। खोजीको लागि नभएको भए, त्यो पत्ता लगाउन

सकिने थिएन। फिर्ता दायर गरेपछि, मूल्याङ्कनकर्ताले उपधारा (२) को सर्त नं. ३ को पालना गरेनन्। यदि दोस्रो प्रश्नको जवाफ मूल्याङ्कनकर्ताको पक्षमा दिइयो भने, यसले कानूनको पालना नगर्ने व्यक्तिलाई प्रिमियम दिएको ठहरिनेछ।

१६. माथिको आधारमा, यो अपील असफल हुनुपर्छ र तदनुसार खारेज गरियो।"

१५. मिति ०६ जनवरी, २०२३ मा, यस न्यायालयले उच्च न्यायालय समक्ष उठाइएको दोस्रो प्रश्नमा सीमित सूचना जारी गर्न पाउँदा खुसी थियो।

<u>अपीलकर्ताको तर्फबाट तर्कहरू</u>

१६. अपीलकर्ताका लागि विद्वान अधिवक्ताले भने कि राजस्व अधिकारीहरू र उच्च न्यायालयले, स्पष्ट रूपमा नभनी, ऐन १९६१ को धारा २७१एएए (१) अन्तर्गत जरिवाना लगाउने कार्य स्वतः हुने र त्यसको एकमात्र अपवाद ऐन १९६१ को धारा २७१एएए को उपधारा (२) हो भन्ने गलत धारणामा अघि बढेका छन्।

१७. उनले भने कि राजस्व अधिकारीहरूले ऐन १९६१ को धारा २७१एएए (१) मा उल्लेखित 'नखुलाइएको आय' को सन्तुष्टिको बारेमा आफूलाई सन्तुष्ट नपारी जरिवाना लगाए। उनले औंल्याए कि यस्तै अवस्थामा, अजय कुमार सूद इन्जिनियर्स र कन्ट्राक्टर्स के एन काण्डला र को .] विरुद्ध डीसीआईटीमानु/आईजी/००९५/२०२४] मा आईटीएटी चंडीगढ़ बेन्चले निम्न अनुसार ठहर गरेको छः-

"९. .....हामीलाई यस्तो लाग्छ कि विद्वान सीआईटी (ए) ऐनको धारा २७१एएए (२) अन्तर्गत जरिवाना लगाउनबाट उन्मुक्ति खोज्ने मूल्याङ्कनकर्ताको भनाइबाट प्रभावित भएका थिए र त्यस सन्दर्भमा, उनले स्पष्ट रूपमा यो ठहर गरे कि यस्तो समर्पण गरिएको आय नखुलाइएको आयको परिभाषा भित्र पर्छ कि पर्दैन भनेर मूल्याङ्कनकर्ताले देखाउनुपर्नेछ। हामीले पहिले नै ठहर गरे अनुसार, यो मूल्याङ्कन अधिकारीको लागि हो कि नखुलाइएको आय खोजीको क्रममा फेला परेको ठोस प्रमाणिक सामग्रीको आधारमा फेला परेको छ कि छैन भनेर एक विशिष्ट निष्कर्ष रेकर्ड गर्न र मूल्याङ्कनकर्तामाथि जरिवाना लगाउनु अघि सर्तहरू पूरा गर्नुपर्ने दायित्व मूल्याङ्कन अधिकारी (र मूल्याङ्कनकर्तामाथि होइन) मा हुन्छ। मूल्याङ्कनकर्ताले धारा २७१एएए (२) अन्तर्गत उन्मुक्ति खोजिरहेका हुन सक्छन् तर त्यसभन्दा अघि जरिवाना लगाउने कार्य एओ द्वारा सन्तुष्ट हुनुपर्छ र त्यसको लागि, एओले त्यसमा निर्दिष्ट गरिएका सर्तहरूको परिपूर्तिको रूपमा एक विशिष्ट निष्कर्ष रेकर्ड गर्नुपर्छ जुन स्पष्ट रूपमा यस मामलामा पूरा भएको छैन...।" (जोड दिइएको)।

१८. उनले भने कि अधिकारीहरू र उच्च न्यायालयले दिलीप एन ६ (२००७)] श्रॉफ विरुद्ध सीआईटी . [एससीसी ३२९ मा यस न्यायालयले गरेको फैसलालाई बेवास्ता गरे, जसमा जरिवाना लगाउनु अनिवार्य छैन भनी ठहर गरिएको थियो। उनले औंल्याए कि धारा २७१एएबीको सन्दर्भमा, प्रश्नमा रहेको प्रावधान अर्थात् धारा २७१एएएसँग मिल्दोजुल्दो, कानूनको उक्त प्रस्तावलाई आईटीएटी, कोलकाता बेन्चले डीसीआईटी विरुद्ध आर्यन माइनिङ र ट्रेडिङ कर्पोरेशन लिमिटेड २०१९] [एससीऑनलाइन आईटीएटी ४६४९ मा लागू गरेको थियो। प्रावधानमा 'सक्छ' भन्ने शब्दको प्रयोग (जसरी धारा २७१एएएमा छ) लाई उक्त निर्णयमा महत्त्वपूर्ण मानिएको थियो।

१९. उनले थप भने कि ऐन १९६१ को धारा २७१एएए (१) ले मूल्याङ्कन अधिकारीलाई जरिवाना लगाउनको लागि निर्देशन जारी गर्न सक्षम बनाउँछ जुन "निर्दिष्ट अघिल्लो वर्षको नखुलाइएको

आयको दश प्रतिशतको दरले गणना गरिएको" रकम हो। उनका अनुसार, 'नखुलाइएको आय' र 'निर्दिष्ट अघिल्लो वर्ष' दुई शब्दहरू धारा २७१एएएमा संलग्न स्पष्टीकरणमा परिभाषित गरिएका छन्। तसर्थ, उनले भने कि उक्त प्रावधान अनुसार निर्दिष्ट अघिल्लो वर्षमा नखुलाइएको आय नभएसम्म मूल्याङ्कन अधिकारीले जरिवाना लगाउने आदेश जारी गर्न सक्दैनन्। २०. उनले भने कि मिति १९ जनवरी, २००९ को एमओयूले अपीलकर्तालाई रु.१०,००,०००/- (दश लाख रुपैयाँ मात्र) को भुक्तानी निर्धारण गरेको थियो र त्यसैले आफैंमा मिति ३० सेप्टेम्बर, २०१३ को जरिवाना आदेशको आधार बन्न सक्दैन।

२१. उनले थप भने कि खोजी कार्यवाहीको क्रममा डीडीआईटी (जाँच) समक्ष घोषणा स्वेच्छिक रूपमा गरिएको थियो। मूल्याङ्कन आदेशको अनुच्छेद ४ मा गरिएको घोषणा र मिति १९ जनवरी, २००९ को एमओयू बीच कुनै प्रदर्शनयोग्य, प्रत्यक्ष सम्बन्ध थिएन। यसबाहेक, मूल्याङ्कन आदेशको अनुच्छेद ५ को पनि मिति १९ जनवरी, २००९ को एमओयूसँग निश्चित रूपमा कुनै सम्बन्ध छैन किनकि अनुच्छेद ५.२ मा नै अभिलेख गरिए अनुसार, त्यसमा उल्लेख गरिएका कारोबारहरू "सोसाइटीबाट सङ्कलन गरिएका बिक्री प्रतिलिपिहरू" मा फेला परेका छन्, अपीलकर्तामा होइन। तसर्थ, दुवै गणनामा, उनले भने कि रु.४,७८,०२,६१६/- (चार करोड अठहत्तर लाख दुई हजार छ सय सोह्र रुपैयाँ मात्र) आर्थिक वर्ष (एफवाई) २०१०-२०११ को लागि अपीलकर्ताको नखुलाइएको आय थिएन।

२२. 'नखुलाइएको आय' को अर्थको सन्दर्भमा, अपीलकर्ताले ***डीसीआईटी विरुद्ध आर्यन माइनिङ र ट्रेडिङ कर्पोरेशन लिमिटेड, २०१९ एससीऑनलाइन आईटिएटि ४६४९*** मा भर परे जसमा निम्न अनुसार ठहर गरिएको छ:-

"२१. ....."नखुलाइएको आय" शब्दको परिभाषाको सरसर्ती अध्ययनबाट हामीले यो पाउँछौं कि कुनै रसिद वा आयको प्रजातिलाई उक्त अभिव्यक्तिको अर्थ भित्र ल्याउनका लागि, एओले यो प्रदर्शन र प्रमाणित गर्नु अनिवार्य छ कि आय पूर्ण वा आंशिक रूपमा कुनै पनि पैसा, बुलियन, गहना वा अन्य मूल्यवान वस्तु वा चीज वा धारा १३२ अन्तर्गत खोजीको क्रममा फेला परेको खाताको किताब वा अन्य कागजातहरू वा लेनदेनहरूमा कुनै प्रविष्टिद्वारा प्रतिनिधित्व गरिएको छ, जुन-

(ए) त्यस्तो अघिल्लो वर्षसँग सम्बन्धित सामान्य पाठ्यक्रममा राखिएको खाताको किताब वा अन्य कागजातहरूमा खोजीको मितिमा वा सोभन्दा अघि रेकर्ड गरिएको थिएन; वा .....

२२. हामीले यद्यपि यो पाउँछौं कि एओ द्वारा रेकर्डमा केही पनि ल्याइएको छैन जसले कुनै पनि तरिकाले यो सुझाव दिएको छ कि उक्त आय वास्तवमा पूर्ण वा आंशिक रूपमा कुनै पनि पैसा, बुलियन, गहना वा अन्य मूल्यवान वस्तु वा चीजद्वारा प्रतिनिधित्व गरिएको थियो र जुन खोजीको परिणाम स्वरूप फेला परेको थियो।"

२३. माथिका प्रस्तुतीकरणहरूमा प्रतिकूल असर नपर्ने गरी, उनले भने कि आर्थिक वर्ष २०१०-२०११ को लागि सम्पूर्ण फिर्ता गरिएको आयमा जरिवाना लगाउन सकिँदैन। धेरैमा, र मूल्याङ्कन आदेशको अनुच्छेद ४ मा गरिएको घोषणाको खोजीको क्रममा जफत गरिएका कागजातहरूसँग कुनै सम्बन्ध थिएन भन्ने प्रस्तुतीकरणमा प्रतिकूल असर नपर्ने गरी, उनले भने कि मूल्याङ्कन आदेशको अनुच्छेद ४ मा उक्त घोषणामा उल्लेख गरिएको रु.२,२७,६५,५८०/- (दुई करोड सत्ताइस लाख पैंसठ्ठी हजार पाँच सय अस्सी रुपैयाँ मात्र) को कथित नखुलाइएको आयमा जरिवाना लगाउन सकिन्थ्यो।

उत्तरदाताको तर्फबाट तर्कहरू

२४. यसको विपरीत, उत्तरदाता-आयकर विभागका लागि विद्वान अधिवक्ताले भने कि अपीलकर्ता विरुद्ध सबै तल्लो अधिकारीहरूको समवर्ती निष्कर्षहरू थिए जसमा सम्पूर्ण फिर्ता गरिएको आयमा जरिवाना रकमलाई समर्थन गरिएको थियो किनकि उनले धाराका सर्तहरू पूरा गर्न असफल भएका थिए।

२५. उनले जोड दिए कि त्यहाँ खोजी भएको थियो र मूल्याङ्कन रु.४,७८,०२,६१६/- (चार करोड अठहत्तर लाख दुई हजार छ सय सोह्र रुपैयाँ मात्र) मा पूरा भएको थियो। उनले भने कि मूल्याङ्कनकर्ता/अपीलकर्ताले ऐन १९६१ को धारा २७१एएए (२) को अनिवार्य सर्तहरूको पालना गर्न असफल भएकाले चार्जिङ धारा आकर्षित भएको छ।

२६. उनले भने कि मूल्याङ्कनकर्ताले उक्त धारा अन्तर्गत निर्दिष्ट गरिएका कुनै पनि सर्तहरूको पालना गर्न असफल भएका थिए किनकि मूल्याङ्कनकर्ताले कहिल्यै कुनै नखुलाइएको आय स्वीकार गरेका थिएनन् र आय खोजी पछि मात्र पत्ता लागेको थियो र मूल्याङ्कनकर्ताले कहिल्यै खुलासा गरेनन् वा त्यो आय कसरी प्राप्त/आर्जन गरियो भनेर व्याख्या गरेनन् र अन्त्यमा, उनले २०१६ सम्म अर्थात् मूल्याङ्कन आदेशको तीन वर्ष पछि कर र त्यसमा ब्याज तिरेनन्।

२७. उनले औंल्याए कि दिल्ली उच्च न्यायालयले पीसीआईटी विरुद्ध अमूल गगरानी (आईटीए नं. २०१८ को १२५१, मिति २४ जुलाई, २०२४) को मामिलामा ऐन १९६१ को धारा २७१एएए (२) को लाभ दाबी गर्नका लागि, मूल्याङ्कनकर्ताले उक्त उपधाराका आवश्यकताहरू/सर्तहरू पूरा गर्नुपर्नेछ भनी ठहर गरेको छ। उनले औंल्याए कि अमूल गगरानी)पहिले उल्लेखित(मा दिल्ली उच्च न्यायालयको फैसलालाई मूल्याङ्कनकर्ताले विशेष अनुमति याचिका (देवानी) डयै. संख्या ४३६९६ / २०२४ मार्फत यस न्यायालयमा अपील गरेका थिए, जसमा यस न्यायालयले उच्च न्यायालयको फैसलालाई समर्थन गर्दै र विशेष अनुमति याचिकालाई खारेज गर्दै निम्न अनुसार अवलोकन गऱ्यो:-

"हामी आयकर ऐन, १९६१ को धारा २७१एएए को उपधारा २ को व्याख्याको बारेमा दिल्ली उच्च न्यायालयले लिएको दृष्टिकोणसँग सहमत छौं।"

२८. तसर्थ, उनले फैसलालाई समर्थन गर्न प्रार्थना गरे।

तर्क

२९. पक्षहरूका लागि विद्वान अधिवक्ताहरूको कुरा सुनेपछि, यस न्यायालयको यो धारणा छ कि प्रस्तुत मामिला ऐन १९६१ को धारा २७१एएएको व्याख्याको वरिपरि घुम्छ। उक्त धारा आफैंमा एक पूर्ण संहिता भएकोले, उक्त धाराको सम्बन्धित अंश यहाँ तल पुन: उत्पादन गरिएको छ:-

"**२७१एएए. खोजी सुरु भएकोमा जरिवाना।-**

(१) मूल्याङ्कन अधिकारीले, यस ऐनको अन्य कुनै प्रावधानमा जेसुकै लेखिएको भए तापनि, निर्देशन दिन सक्छन् कि, जुन मामिलामा मिति १ जुन, २००७ मा वा पछि धारा १३२ अन्तर्गत खोजी सुरु गरिएको छ [तर मिति १ जुलाई, २०१२ अघि], मूल्याङ्कनकर्ताले जरिवानाको रूपमा,

उनीद्वारा तिर्नुपर्ने करको अतिरिक्त, निर्दिष्ट अघिल्लो वर्षको नखुलाइएको आयको दश प्रतिशतको दरले गणना गरिएको रकम तिर्नुपर्नेछ।

(२) उपधारा (१) मा भएको कुनै पनि कुरा लागू हुने छैन यदि मूल्याङ्कनकर्ताले,-

(i) खोजीको क्रममा, धारा १३२ को उपधारा (४) अन्तर्गतको बयानमा, नखुलाइएको आय स्वीकार गर्दछ र त्यस्तो आय कसरी प्राप्त गरिएको हो भनेर निर्दिष्ट गर्दछ;

(ii) नखुलाइएको आय कसरी प्राप्त गरिएको थियो भन्ने कुरालाई पुष्टि गर्दछ; र

(iii) नखुलाइएको आयको सम्बन्धमा कर, ब्याज सहित, यदि कुनै भएमा, तिर्दछ।"

xxx xxx xxx

स्पष्टीकरण - यस धाराको प्रयोजनका लागि,-

(क) "नखुलाइएको आय" भन्नाले-

(i) निर्दिष्ट अघिल्लो वर्षको कुनै पनि आय, जुन पूर्ण वा आंशिक रूपमा कुनै पनि पैसा, बुलियन, गहना वा अन्य मूल्यवान वस्तु वा चीज वा धारा १३२ अन्तर्गत खोजीको क्रममा फेला परेको खाताको किताब वा अन्य कागजातहरू वा लेनदेनहरूमा कुनै प्रविष्टिद्वारा प्रतिनिधित्व गरिएको छ, जुन-

(ए) त्यस्तो अघिल्लो वर्षसँग सम्बन्धित सामान्य पाठ्यक्रममा राखिएको खाताको किताब वा अन्य कागजातहरूमा खोजीको मितिमा वा सोभन्दा अघि रेकर्ड गरिएको थिएन; वा .....

(ख) "निर्दिष्ट अघिल्लो वर्ष" भन्नाले अघिल्लो वर्ष-

(i) जुन खोजीको मितिभन्दा अघि समाप्त भएको छ, तर त्यस्तो वर्षको लागि धारा १३९ को उपधारा (१) अन्तर्गत आयको फिर्ता दायर गर्ने मिति खोजीको मितिभन्दा अघि समाप्त भएको छैन र मूल्याङ्कनकर्ताले उक्त मितिभन्दा अघि अघिल्लो वर्षको लागि आयको फिर्ता पेश गरेका छैनन्; वा

(ii) जसमा खोजी सञ्चालन गरिएको थियो।"

<u>धारा २७१एएए (१)</u>

३०. यस न्यायालयको यो धारणा छ कि ऐन १९६१ को धारा २७१एएए (१) ले यो व्यवस्था गरेको छ कि मूल्याङ्कन अधिकारीले, ऐन १९६१ को अन्य कुनै प्रावधानमा जेसुकै लेखिएको भए तापनि, मूल्याङ्कनकर्तालाई, जुन मामिलामा खोजी गरिएको छ, जरिवानाको रूपमा, करको अतिरिक्त, निर्दिष्ट अघिल्लो वर्षको नखुलाइएको आयको १०% (दश प्रतिशत) को दरले गणना गरिएको रकम तिर्न निर्देशन दिन सक्छन्। यद्यपि, जरिवाना लगाउनु अनिवार्य छैन। फलस्वरूप, यस धारा अन्तर्गत जरिवाना लगाउन सकिन्छ यदि निर्दिष्ट अघिल्लो वर्षमा नखुलाइएको आय छ।

३१. यस न्यायालयको यो धारणा छ कि यद्यपि ऐन १९६१ को धारा २७१एएए (१) अन्तर्गत, मूल्याङ्कन अधिकारीसँग जरिवाना लगाउने विवेक छ, तर यो विवेकाधीन शक्ति अनियन्त्रित, अनियन्त्रित र अनियन्त्रित छैन। विवेक भन्नाले कानूनद्वारा निर्देशित ध्वनि विवेक हो। यो

नियमद्वारा शासित हुनुपर्छ, हास्यरसले होइन, यो स्वेच्छाचारी, अस्पष्ट र काल्पनिक हुनु हुँदैन। **[हेर्नुहोस्: सोम राज र अन्य बनाम हरियाणा राज्य र अन्य, (१९९०) २ एससीसी ६५३]**।

धारा २७१एएए(२)

३२. ऐन १९६१ को धारा २७१एएए(२) ले यो व्यवस्था गरेको छ कि धारा २७१एएए(१) लागू हुनेछैन यदि मूल्याङ्कनकर्ताले-(i) धारा १३२ को उपधारा (४) अन्तर्गतको बयानमा खोजीको क्रममा, नखुलाइएको आय स्वीकार गर्दछ र त्यस्तो आय कसरी प्राप्त गरिएको हो भनेर निर्दिष्ट गर्दछ; (ii) नखुलाइएको आय कसरी प्राप्त गरिएको थियो भन्ने कुरालाई पुष्टि गर्दछ; र (iii) नखुलाइएको आयको सम्बन्धमा कर, ब्याज सहित, यदि कुनै भएमा, तिर्दछ। (हेर्नुहोस्: चतुर्वेदी र पिथिसारियाको आयकर कानून सातौं संस्करण)।

३३. फलस्वरूप, यदि माथि उल्लिखित सर्तहरू (i) र (ii) पूरा भएमा र नखुलाइएको आयमा कर र ब्याज भुक्तानीको मितिसम्म, ढिलो भए पनि, अनुपालनको निर्दिष्ट अवधिको अभावमा, तिरिएमा, ऐन १९६१ को धारा २७१एएए अन्तर्गत १०% (दश प्रतिशत) को दरले जरिवाना सामान्यतया लगाउन योग्य हुँदैन।

अभिव्यक्ति 'नखुलाइएको आय'

३४. ऐन १९६१ को धारा २७१एएएमा संलग्न स्पष्टीकरण (क) मा 'नखुलाइएको आय' भन्ने अभिव्यक्तिलाई परिभाषित गरिएको छ। यस न्यायालयको यो धारणा छ कि धारा २७१एएए एक जरिवाना सम्बन्धी प्रावधान भएकोले, यसलाई कडाइका साथ व्याख्या गरिनु पर्छ। मूल्याङ्कनकर्ताले खोजीको क्रममा केही नखुलाइएको आय समर्पण गरेको तथ्य वा समर्पण खोजीको क्रममा रेकर्ड गरिएका बयानहरूबाट उत्पन्न भएको तथ्य जरिवाना लगाउन पर्याप्त छैन। मूल्याङ्कन अधिकारीले उक्त स्पष्टीकरणमा उल्लिखित पूर्वशर्त पूरा गर्नुपर्ने दायित्व हुन्छ, मूल्याङ्कनकर्तामाथि जरिवाना लगाउनु अघि।

३५. फलस्वरूप, मूल्याङ्कन अधिकारीले निर्दिष्ट अघिल्लो वर्षको नखुलाइएको आय खोजीको क्रममा वा खोजीको परिणाम स्वरूप फेला परेको थियो भनेर प्रदर्शन र प्रमाणित गर्नु अनिवार्य छ।

अभिव्यक्ति 'निर्दिष्ट अघिल्लो वर्ष'

३६. यसबाहेक, ऐन १९६१ को धारा २७१एएएमा संलग्न स्पष्टीकरण (ख) मा 'निर्दिष्ट अघिल्लो वर्ष' भन्ने अभिव्यक्तिलाई परिभाषित गरिएको छ। प्रस्तुत मामिलामा, खोजी मिति २५ नोभेम्बर, २०१० मा गरिएको थियो र ऐन १९६१ को धारा १३९(१) अन्तर्गत फिर्ता दायर गर्ने वर्ष जुन त्यस मितिभन्दा अघि समाप्त भएको थियो, मिति ३१ जुलाई, २०१० मा समाप्त भएको थियो, स्पष्टीकरण बी(i) लागू हुँदैन जसले गर्दा एवाई २०१०-११ लाई निर्दिष्ट अघिल्लो वर्ष बनाउँछ। फलस्वरूप, स्पष्टीकरण बी(ii) अनुसार, एवाई २०११-१२ (जुन वर्षमा खोजी गरिएको थियो) प्रस्तुत मामिलामा ऐन १९६१ को धारा २७१एएए(१) को प्रयोजनका लागि निर्दिष्ट अघिल्लो वर्ष हो।

रु.२,२७,६५,५८०/- मा जरिवाना लाग्दैन।

३७. प्रस्तुत मामिलामा, अपीलकर्ताले रु.२,२७,६५,५८०/-(दुई करोड सत्ताइस लाख पैंसठ्ठी हजार पाँच सय अस्सी रुपैयाँ मात्र) एवाई २०११-१२ को लागि खोजीको क्रममा डीडीआईटी (जाँच) समक्ष

आयको रूपमा स्वीकार गरे र उक्त नखुलाइएको आय कसरी प्राप्त भयो भन्ने कुरालाई पनि पुष्टि गरे र ढिलो भए पनि त्यसमा ब्याज सहित कर तिरे।

३८. फलस्वरूप, धारा २७१एएए(२) मा उल्लेख गरिएका सबै पूर्वशर्तहरू पूरा हुन्छन् र त्यसैले, रु.२,२७,६५,५८०/- (दुई करोड सत्ताइस लाख पैंसठ्ठी हजार पाँच सय अस्सी रुपैयाँ मात्र) को उक्त रकममा धारा २७१एएए(१) अन्तर्गत जरिवाना लाग्दैन।

तर, रु.२,४९,९०,०००/- मा १०% को दरले जरिवाना लाग्ने छ

३९. यद्यपि, १५ मार्च, २०१३ को मूल्याङ्कन आदेशमा, जुन ऐन १९६१ को धारा १४३(३) अन्तर्गत पारित गरियो, जसले अन्तिम रूप प्राप्त गरेको छ, यो एक स्वीकृत स्थिति हो कि अपीलकर्ताले डीडीआईटी (जाँच) समक्ष घोषणामा श्री शरब रेड्डी र श्री एनएचआर प्रसाद रेड्डीको जग्गा कारोबारमा कुनै आय प्रस्ताव गरेका थिएनन्। मिति १५ मार्च, २०१३ को मूल्याङ्कन आदेश (माथि पुन: उत्पादन गरिएको) बाट, यो स्पष्ट छ कि अपीलकर्ताले यी जग्गा कारोबारहरूको कारणले गर्दा अन्य स्रोतहरूबाट प्राप्त आय शीर्षक अन्तर्गत रु.२,४९,९०,०००/- (दुई करोड उनान्पचास लाख नब्बे हजार रुपैयाँ मात्र) प्रस्ताव गरे, केवल मूल्याङ्कन प्रक्रियाको क्रममा, खोजीको क्रममा होइन।

४०. उक्त कारोबारहरू अपीलकर्ताको परिसरमा खोजीमा फेला परेका थिएनन् तर 'सोसाइटीबाट सङ्कलन गरिएका बिक्री प्रतिलिपिहरू' का कारण फेला परेका थिए भन्ने तर्कले यस न्यायालयमा कुनै महत्त्व राख्दैन किनकि बिक्री खोजीको परिणाम स्वरूप र खोजीको निरन्तरतामा सङ्कलन गरिएका थिए। यस न्यायालयको यो धारणा छ कि सोसाइटीबाट बिक्री दलिलहरू सङ्कलन गर्नुपर्ने कारण अपीलकर्ताको परिसरमा गरिएको खोजी भएकोले, उक्त कागजातहरू खोजीको क्रममा फेला परेका थिएनन् भन्न सकिँदैन।

४१. यसबाहेक, यस न्यायालयको यो राय छ कि 'खोजीको क्रममा फेला परेको' भन्ने अभिव्यक्ति व्यापक छ। यसको मतलब खोजीको क्रममा मूल्याङ्कनकर्ताको परिसरमा फेला परेका कागजातहरू मात्र होइन। कहिलेकाहीँ, एक मूल्याङ्कनकर्ताको खोजीले अर्को व्यक्तिको खोजी र/वा तेस्रो पक्षहरूको थप अनुसन्धान/सोधपुछ गराउँछ। यी सबै चरणहरू र प्राप्तिहरू 'खोजीको क्रममा फेला परेको' भन्ने अभिव्यक्ति भित्र पर्दछन्।

४२. रु.२,४९,९०,०००/- (दुई करोड उनान्पचास लाख नब्बे हजार रुपैयाँ मात्र) को आय खोजीको क्रममा फेला परेको नखुलाइएको आय भएकोले, ऐन १९६१ को धारा २७१एएए(१) अन्तर्गत उक्त रकममा जरिवाना लाग्ने छ। साथै, उक्त रकम खोजीको क्रममा डीडीआईटी (जाँच) समक्ष घोषणामा स्वीकार नगरिएको तर मूल्याङ्कन प्रक्रियाको क्रममा मात्र अपीलकर्ताले खुलासा गरेको र त्यो पनि मूल्याङ्कन अधिकारीले सोसाइटीबाट बिक्री प्रतिलिपिहरू मागेपछि, यस न्यायालयको यो धारणा छ कि धारा २७१एएए(२) मा उल्लेखित छुट आयको उक्त भागमा लागू हुँदैन।

निष्कर्ष

४३. माथि उल्लिखित कुरालाई ध्यानमा राख्दै, प्रस्तुत अपीललाई अपीलकर्ताले रु.२,४९,९०,०००/- (दुई करोड उनान्पचास लाख नब्बे हजार रुपैयाँ मात्र) मा १०% (दश प्रतिशत) को दरले जरिवाना तिर्नुपर्नेछ र रु.४,७८,०२,६१६/- (चार करोड अठहत्तर लाख दुई हजार छ सय सोह्र रुपैयाँ मात्र) होइन भन्ने निर्देशन सहित निप्टारा गरियो। विचाराधीन आवेदनहरू, यदि कुनै भएमा, पनि निप्टारा गरियो।

मामिलाको परिणामः अपील निप्टारा गरियो।

†*निधि जैन द्वारा तयार पारिएको शिर्षकनोटहरू*